

THỰC TRẠNG VĂN HÓA ỨNG XỬ TRÊN MẠNG XÃ HỘI CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC CƠ SỞ THỊ XÃ QUẾ VÕ, TỈNH BẮC NINH

Bùi Thế Hà - Học viên cao học, Dương Thị Nga- Giảng viên
Đại học Sư phạm Thái Nguyên

Tóm tắt: Bài báo mô tả thực trạng văn hóa ứng xử trên mạng xã hội của học sinh trung học cơ sở tại thị xã Quế Võ, tỉnh Bắc Ninh. Tác giả đã định nghĩa văn hóa ứng xử trên mạng xã hội và nhấn mạnh tầm quan trọng của việc tuân thủ pháp luật trong bối cảnh phát triển công nghệ số. Qua khảo sát 159 cán bộ quản lý, giáo viên và 400 học sinh, bài viết đã phân tích các khía cạnh như tôn trọng pháp luật, an toàn thông tin, cách thức chia sẻ thông tin và bình luận trên mạng xã hội. Kết quả cho thấy, hầu hết học sinh nhận thức tốt về trách nhiệm của mình trong việc xây dựng môi trường mạng xã hội lành mạnh, mặc dù vẫn còn một số hạn chế cần khắc phục.

Từ khóa: Văn hóa, ứng xử, mạng xã hội, học sinh

THE CURRENT SITUATION OF ONLINE BEHAVIOR CULTURE AMONG LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN QUE VO TOWN, BAC NINH PROVINCE

Bui The Ha- Graduate student, Duong Thi Nga- Lecturer
Thai Nguyen University of Education

Abstract: The article describes the current state of online behavior culture among middle school students in Que Vo Town, Bac Ninh Province. The author defines online behavior culture and emphasizes the importance of adhering to legal regulations in the context of digital technology development. Through a survey of 159 management staff, teachers, and 400 students, the article analyzes aspects such as respect for the law, information security, methods of sharing information, and commenting on social media. The results indicate that the majority of students have a good awareness of their responsibility in fostering a healthy social media environment, although there are still some limitations that need to be addressed.

Keywords: Culture, behavior, social media, students.

Nhận bài: 15/02/2025

Phản biện: 22/03/2025

Duyệt đăng: 27/03/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Văn hóa ứng xử trên mạng xã hội đang ngày càng trở thành một vấn đề quan trọng trong bối cảnh phát triển công nghệ số hiện nay, đặc biệt là đối với học sinh trung học cơ sở. Tại thị xã Quế Võ, tỉnh Bắc Ninh, việc sử dụng mạng xã hội không chỉ mở ra cơ hội giao lưu, học hỏi mà còn tiềm ẩn nhiều rủi ro và thách thức. Nghiên cứu này nhằm phân tích thực trạng văn hóa ứng xử của học sinh trên các nền tảng mạng xã hội, từ đó đánh giá mức độ nhận thức và hành vi của các em trong việc tuân thủ các quy định pháp luật, bảo vệ thông tin cá nhân và xây dựng môi trường mạng xã hội an toàn. Kết quả từ khảo sát 159 cán bộ quản lý, giáo viên và 400 học sinh sẽ cung cấp cái nhìn sâu sắc về thực trạng hiện tại, đồng thời làm cơ sở cho việc đề xuất các biện pháp giáo dục phù hợp nhằm nâng cao nhận thức và trách nhiệm của học sinh trong việc xây dựng một cộng đồng mạng lành mạnh và văn minh.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm văn hóa ứng xử trên mạng xã hội

Theo từ điển Tiếng Việt, Văn hóa là tổng thể nói chung những giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo ra trong quá trình lịch sử. Ứng xử là có thái độ, hành vi, lời nói thích hợp khi tiếp

xúc với người xung quanh. Theo UNESCO (2002) cho rằng: Văn hóa là tổ hợp các đặc điểm tinh thần, vật chất, trí tuệ, tình cảm nổi bật của xã hội hay nhóm xã hội, bao hàm cả nghệ thuật, văn học, lối sống, cùng với đường đời, hệ giá trị, truyền thống và niềm tin. UNESCO cũng đưa ra khái niệm rất khái quát về văn hóa: Văn hóa là toàn bộ những giá trị vật chất và tinh thần.

Theo Nguyễn Thị Thúy Dung (2020), “Văn hóa ứng xử là đặc trưng ứng xử của con người thể hiện qua thái độ, hành động, lời nói trong các mối quan hệ với tự nhiên, xã hội, bản thân; phù hợp với chuẩn mực đạo đức xã hội và thuần phong mỹ tục của dân tộc”.

Văn hóa ứng xử trên mạng xã hội là kết quả của quá trình con người tham gia, sử dụng và chịu tác động của mạng xã hội thông qua việc tìm kiếm, chia sẻ thông tin, học tập, trao đổi, giao lưu, đăng tin, kết bạn, bình luận... trên một không gian ảo. Do đó, có thể hiểu: Văn hóa ứng xử trên mạng xã hội là tổng hợp thái độ, hành vi người dùng thông qua sự tương tác lẫn nhau trên một không gian ảo. Trên thực tế, văn hóa ứng xử trên mạng xã hội phản ánh thực tế văn hóa ứng xử ở xã hội hiện thực, “với phạm vi tác động rộng rãi, tốc độ lan truyền nhanh, khó kiểm soát, mạng xã hội như

“con dao hai lưỡi” có thể lan tỏa những điều tốt đẹp nhưng cũng dễ bị lợi dụng gây ra nhiều hệ lụy.

Như vậy, văn hóa ứng xử trên mạng xã hội là những chuẩn mực, quy tắc về hành vi, cách thức giao tiếp, chia sẻ thông tin và tương tác trên các nền tảng trực tuyến, nhằm đảm bảo sự tôn trọng, bảo vệ an toàn và phát triển một môi trường mạng xã hội lành mạnh.

2.2. Thực trạng văn hóa ứng xử trong việc tôn trọng pháp luật trên mạng xã hội

Để tìm hiểu văn hóa ứng xử trên mạng xã hội cho học sinh ở trường THCS thị xã Quế Võ, tỉnh Bắc Ninh, tác giả tiến hành khảo sát 159 cán bộ quản lý, giáo viên, 400 học sinh. Kết quả này có giá trị thực tiễn quan trọng, làm cơ sở cho việc đề xuất các biện pháp giáo dục văn hóa ứng xử cho học sinh THCS trên địa bàn thị xã Quế Võ nói riêng và học sinh các trường THCS nói chung.

2.2.1. Thực trạng văn hóa ứng xử trong việc tôn trọng pháp luật trên mạng xã hội của học sinh THCS thị xã Quế Võ - Bắc Ninh.

Qua khảo sát cho thấy, đa số các nội dung về văn hóa ứng xử trong việc tôn trọng pháp luật trên mạng xã hội được đánh giá thực hiện mức độ đạt trở lên. Trong đó nội dung được đánh giá có điểm trung bình cao nhất là: Sẵn sàng cung cấp thông tin, chứng cứ khi cơ quan chức năng yêu cầu, không cản trở, gây khó khăn cho cơ quan chức năng khi xử lý vi phạm pháp luật trên mạng xã hội, có điểm TB 4,28 (CBQL, GV) và 4,26 (HS) đạt mức rất tốt theo đánh giá cán bộ quản lý và Em làm rất tốt việc này theo đánh giá của học sinh. Như vậy, với nội dung việc cung cấp thông tin, chứng cứ khi cơ quan chức năng yêu cầu không cản trở, gây khó khăn cho cơ quan chức năng khi xử lý vi phạm pháp luật trên mạng xã hội, cả cán bộ quản lý, giáo viên, học sinh đều sẵn sàng hợp tác khi có yêu cầu. Đây là điểm mạnh đội ngũ cán bộ quản lý cần tiếp tục phát huy hơn nữa để nâng cao hiệu quả giáo dục văn hóa ứng xử trên mạng xã hội cho học sinh. Bên cạnh đó, các nội dung khác đa số được đánh giá mức độ khá, cần tiếp tục nâng cao việc thực hiện nội dung này.

Nội dung có điểm trung bình thấp nhất là: Nắm rõ và tuân thủ các quy định pháp luật liên quan đến hoạt động trên mạng xã hội, có điểm trung bình lần lượt là 3,28 (CBQL, GV) và 2,99 (HS). Trao đổi với thầy HT01 Hiệu trưởng trường THCS01 thầy cho biết: Trong những năm gần đây, cuộc cách mạng công nghệ 4.0 đang ảnh hưởng đến các

lĩnh vực trong đó có lĩnh vực giáo dục. Bên cạnh những mặt tích cực thì cũng tồn tại những thách thức đặc biệt đối với quản lý học sinh trong đó có sử dụng mạng xã hội. Nhà trường đã quan tâm tổ chức tuyên truyền, quán triệt các quy định của pháp luật về văn hóa ứng xử trên mạng xã hội. Đa số cán bộ quản lý, giáo viên, học sinh thực hiện tốt quy định. Tuy nhiên, bên cạnh đó một số cán bộ quản lý, giáo viên và học sinh chưa hiểu rõ quy định của pháp luật liên quan sử dụng mạng xã hội đặc biệt quy định liên quan đến văn hóa ứng xử trên mạng xã hội. Đây là hạn chế đội ngũ cán bộ quản lý, giáo viên cần quan tâm để khắc phục qua đó góp phần nâng cao hiệu quả giáo dục văn hóa ứng xử trên mạng xã hội của học sinh.

2.2.2. Thực trạng văn hóa ứng xử thực hiện quy tắc an toàn, bảo mật thông tin trên mạng xã hội

Kết quả khảo sát cho thấy rằng đa số các nội dung văn hóa ứng xử thực hiện quy tắc an toàn, bảo mật thông tin trên mạng xã hội được đánh giá ở mức tốt và rất tốt. Trong đó, nội dung được đánh giá có điểm trung bình cao nhất là 4,16 (CBQL) và 4,06 (HS) ở mức tốt. Như vậy, nội dung này cả cán bộ quản lý, giáo viên và học sinh đều đánh giá tương đồng ở nội dung này.

Bên cạnh đó, các nội dung khác như: Không truy cập, tải về các đường dẫn, tập tin không rõ nguồn gốc; Cập nhật thường xuyên các phần mềm diệt virus, bảo vệ máy tính; Học hỏi, tìm hiểu về các mối đe dọa an ninh mạng như lừa đảo, mã độc, có điểm trung bình từ (2,84 -2,77) đối với cán bộ quản lý, giáo viên đến (3,25-3,10). Trong đó, nội dung có điểm trung bình thấp nhất là: Cập nhật thường xuyên các phần mềm diệt virus, bảo vệ máy tính, có điểm 2,84 (CBQL, GV) và 2,77 (HS), đạt mức trung bình và còn nhiều ý kiến đánh giá thực hiện mức kém.

2.2.3. Thực trạng văn hóa ứng xử thực hiện quy tắc an toàn, bảo mật thông tin trên mạng xã hội

Kết quả khảo sát cho thấy 6 nội dung văn hóa ứng xử trong việc đăng bài, chia sẻ thông tin trên mạng xã hội được đánh giá ở mức đạt trở lên và đa số các nội dung được đánh giá ở mức tốt và rất tốt. Trong đó, nội dung được đánh giá có điểm trung bình cao nhất là: Tôn trọng sự riêng tư và không chia sẻ thông tin cá nhân của người khác, có điểm lần lượt là 4,23 (CBQL, GV) và 4,21 (HS) ở mức rất tốt. Như vậy, nội dung này cả cán bộ quản lý, giáo viên và học sinh đều đánh giá tương đồng và đánh giá mức rất tốt, điều đó cho thấy học sinh thực hiện tốt nội dung tôn

trọng sự riêng tư và cũng đã biết thực hiện quy định về quyền riêng tư của người khác. Đội ngũ cán bộ quản lý cần tiếp tục phát huy điểm mạnh nội dung này.

Các nội dung: Chia sẻ những thông tin hữu ích phục vụ cho việc học tập, rèn luyện của bản thân và bạn bè; Chia sẻ thông tin chính xác, không giả mạo hoặc sai lệch, không chia sẻ thông tin nhạy cảm có thể gây ảnh hưởng đến người khác; Tôn trọng ý kiến và quan điểm khác biệt của người khác, có điểm trung bình lần lượt từ

Bên cạnh đó, các nội dung khác như: Không truy cập, tải về các đường dẫn, tập tin không rõ nguồn gốc; Cập nhật thường xuyên các phần mềm diệt virus, bảo vệ máy tính; Học hỏi, tìm hiểu về các mối đe dọa an ninh mạng như lừa đảo, mã độc, có điểm trung bình từ (3,71 -3,72) đối với cán bộ quản lý, giáo viên đến (4,10-4,0) đối với đánh giá của học sinh.

Nội dung có điểm trung bình thấp nhất là: Tôn trọng bản quyền và quyền riêng tư, không chia sẻ nội dung có bản quyền mà không được phép, có điểm 3,36 (CBQL, GV) và 3,33 (HS) đạt mức trung bình, trong đó còn có ý kiến đánh giá thực hiện mức độ kém.

2.2.4. Thực trạng văn hóa ứng xử trong bình luận, tương tác trên mạng xã hội

Kết quả khảo sát 2.4 thấy rằng, các nội dung thực trạng ứng xử trong bình luận, tương tác trên mạng xã hội cơ bản đạt yêu cầu. Trong đó, nội dung có điểm trung bình cao nhất là: Lịch sự và tôn trọng: Sử dụng ngôn ngữ, lời lẽ lịch sự, tránh xúc phạm, chửi bới hay miệt thị bạn bè và người khác, có điểm 4,24 (CBQL, GV), ở và 4,21 (HS) ở mức thực hiện tốt. Qua đây cho thấy, nội dung sử dụng lời lẽ lịch sự, tránh xúc phạm, chửi bới đã được thực hiện hiệu quả và cả cán bộ quản lý, giáo viên đều thực hiện tốt.

Các nội dung: Tôn trọng ý kiến, quan điểm khác biệt của bạn bè và người khác khi bình luận; Đóng góp ý kiến, phản hồi mang tính xây dựng, hữu ích cho việc học tập và sự gắn kết bạn bè; Cân nhắc kỹ lưỡng trước khi bình luận, tránh nói những điều có thể gây hại, tạo mâu thuẫn, xích mích với bạn bè và người khác, được đánh giá ở mức bình thường có điểm trung bình từ 3,20-3,39 (CBQL, GV) và 3,11-3,30 (HS). Trong đó, nội dung có điểm trung bình thấp nhất là: Đóng góp ý kiến, phản hồi mang tính xây dựng, hữu ích cho việc học tập và sự gắn kết bạn bè, có điểm 3,20 (CBQL, GV) và 3,11 (HS). Trao đổi với cô

TPCM04 Tổ trưởng chuyên môn trường THCS 04, cô cho biết: Việc giáo dục văn hóa ứng xử đã được nhà trường quan tâm, nhà trường đã có biện pháp giáo dục ứng xử trong bình luận, tương tác trên mạng xã hội, học sinh đã thực hiện tương đối tốt. Tuy nhiên, vẫn còn những nội dung còn những ý kiến đánh giá thực hiện chưa tốt và ở mức bình thường. Vẫn còn những học sinh khi bình luận còn tranh luận ý kiến khác nhau, chưa thật sự tôn trọng ý kiến quan điểm khác nhau về vấn đề nào đó, bên cạnh đó, việc đóng góp các ý mang tính xây dựng, hữu ích cho việc học tập và sự gắn kết bạn bè còn những hạn chế nhất định. Đây là hạn chế mà đội ngũ cán bộ quản lý quan tâm để nâng cao nội dung này.

2.2.5. Thực trạng văn hóa ứng xử khi phát hiện những hành vi vi phạm trên mạng xã hội của bạn bè hay người khác

Qua bảng 2.5 cho thấy, các ứng xử khi phát hiện những hành vi vi phạm trên mạng xã hội của bạn bè hay người khác được đánh ở mức bình thường trở lên. Trong đó, nội dung có điểm trung bình cao nhất là: Không tham gia vào việc phát tán, lan truyền nội dung vi phạm trên mạng xã hội, có điểm trung bình lần lượt là 4,22 (CBQL, GV) và 4,21 (HS). Như vậy, nội dung này đã được thực hiện mức tốt, điều đó cho thấy đội ngũ cán bộ quản lý đã quan tâm và thực hiện có hiệu quả nội dung này.

Các nội dung: Biết sử dụng các tính năng báo cáo vi phạm trên các nền tảng mạng xã hội; Thông báo với thầy cô, cha mẹ hoặc người lớn tin tưởng nếu phát hiện ra có hành vi vi phạm trên mạng xã hội của bạn bè hay người khác; có điểm trung bình từ 3,33-3,36 (CBQL, GV), (3,05-3,35), ở mức trung bình. Trong đó, nội dung có điểm trung bình thấp nhất là: Biết sử dụng các tính năng báo cáo vi phạm trên các nền tảng mạng xã hội, có điểm trung bình 3,33 (CBQL, GV), 3,05 (HS) đánh giá ở mức bình thường. Đây là hạn chế đội ngũ cán bộ quản lý, giáo viên cần quan tâm.

2.2.6. Thực trạng văn hóa ứng xử thể hiện trách nhiệm của bản thân đối với việc xây dựng mạng xã hội an toàn, lành mạnh

Qua thực trạng ứng xử thể hiện trách nhiệm của bản thân đối với việc xây dựng mạng xã hội an toàn, lành mạnh, ở mức trung bình trở lên. Trong đó, nội dung có điểm trung bình cao nhất là: Tự chủ, tự kiểm soát trong hoạt động trực tuyến, kiểm chế các hành vi gây hấn, phản cảm trên mạng xã hội, có điểm từ 4,22 (CBQL, GV), 4,21 (HS), đạt

mức thực hiện tốt.

Hai nội dung có điểm trung bình thấp nhất là: Phát hiện và cảnh báo về các nội dung vi phạm, gây hại cho cộng đồng trên mạng xã hội; Truyền tải thông điệp tích cực, lan tỏa văn hóa lành mạnh, chia sẻ các giá trị đạo đức, chuẩn mực ứng xử phù hợp trên mạng xã hội, có điểm 3,24-3,39 (CBQL, GV) và 3,22-3,36 (HS) đạt mức bình thường. Trao đổi thầy giáo PHT 05, phó Hiệu trưởng trường THCS 05 thầy cho biết: Việc giáo dục trách nhiệm cho học sinh trong văn hóa ứng xử trên mạng xã hội đã được quan tâm và có kết quả nhất định. Tuy nhiên, các em còn đôi khi thờ ơ trong việc Truyền tải thông điệp tích cực, lan tỏa văn hóa lành mạnh, chia sẻ các giá trị đạo đức, chuẩn mực ứng xử phù hợp trên mạng xã hội, đặc biệt còn chưa có kỹ năng phát hiện và cảnh báo về các nội dung vi phạm, gây hại cho cộng đồng trên mạng xã hội.

Đó là những hạn chế cần có biện pháp khắc phục trong thời gian tới.

III. KẾT LUẬN

Văn hóa ứng xử trên mạng xã hội là yếu tố quan trọng trong việc hình thành thái độ và hành vi văn minh của học sinh. Việc phân tích thực trạng văn hóa ứng xử trên mạng xã hội của học sinh THCS có giá trị thực tiễn quan trọng, là cơ sở để đề xuất các biện pháp giáo dục văn hóa ứng xử cho học sinh trong thời đại công nghệ số. Mặc dù đa số học sinh có nhận thức đúng đắn về văn hóa ứng xử trên không gian mạng, nhưng đa số các em còn thiếu kỹ năng trong thể hiện hành vi và cách xử lý các tình huống. Do đó, cần thiết phải có các biện pháp giáo dục và tuyên truyền mạnh mẽ hơn để nâng cao nhận thức và trách nhiệm của học sinh nhằm xây dựng một cộng đồng mạng an toàn và lành mạnh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Thúy Dung (2020). Hoạt động xây dựng văn hóa ứng xử ở trường phổ thông. *Tạp chí Khoa học giáo dục Việt Nam*, số 27, tr 18-23.
2. Mỹ Giang Sơn (2021), nghiên cứu phát triển năng lực ứng xử văn hóa và năng lực giáo dục văn hóa ứng xử cho giáo viên phổ thông. *Tạp chí Giáo dục*, số 495 (kì 1-2/2021), tr 52-55
3. Mỹ Giang Sơn (2021), Quản lý hoạt động xây dựng văn hóa ứng xử tại các trường tiểu học công lập ở thành phố Hồ Chí Minh. *Tạp chí Giáo dục*, số 513 (kì 1-11/2021) tr 33-38
4. Nguyễn Văn Ty, Xây dựng văn hóa ứng xử trên mạng xã hội, *Tạp chí Lý luận Chính trị*, số 8, 2019, tr.100 -105.
5. Trần Ngọc Thêm (1999), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*. NXB Giáo dục.
6. Unesco (2002), *Universal declaration on Cultural Diversity*.
- Wickramanayake, L. (2022), "Social media use by adolescent students of Sri